

תמיכת ספרד במשט הסומוד עשויה להיות נקודת מפנה בהשמדת עזה על ידי ישראל

כמעט שנתיים עברו מאז שהעולם עדים לאחת הקמפיינים השיטתיים והאכזריים ביותר נגד אוכלוסייה אזרחית בהיסטוריה המודרנית. עזה – מובלעת צפופה עם יותר משני מיליון פלסטינים – נמצאת תחת מצור כמעט מוחלט מאז אוקטובר 2023. התשתיות שלה נהרסו, הגישה למים וחשמל הוגבלה, והאוכלוסייה האזרחית שלה נתונה להפצצות חוזרות ונשנות, עקירה ורעב.

יותר ויותר, דעת הקהל העולמית ומוסדות משפטיים בינלאומיים החלו לקרוא למצב זה בשמו האמיתי: **רצח עם**. בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ), בצעדים הזמניים שלו ב-2024 ובהמשך בחוות דעתו המייעצת, קבע כי מדיניות ישראל בעזה ובגדה המערבית מפרה מספר סעיפים באמנת רצח העם, אמנת ז'נבה הרביעית והמשפט הבינלאומי המקובל. ה-ICJ קבע עוד כי הכיבוש הישראלי של השטח הפלסטיני אינו חוקי וכי למדינות החברות יש חובה להבטיח אי-הכרה ואי-סיוע למצב הבלתי חוקי הזה.

למרות פסיקות משפטיות ברורות אלה, ישראל המשיכה בקמפיין הצבאי שלה – מעודדת על ידי עשורים של **חסינות דיפלומטית**, מגן וטו באו"ם ותמיכה חזקה ממדינות מערביות חזקות, במיוחד ארצות הברית. התוצאה: העולם עמד ברובו בצד בעוד עזה הופכת לעיי חורבות.

כעת, החישוב הזה עשוי להשתנות.

בריון בחצר בית הספר פוגש את יריבו

במשך עשורים, ישראל התנהגה כמו בריון בחצר בית הספר במערכת הבינלאומית – דוחפת גבולות, מתעלמת מפסיקות ומגבירה את המתיחות בביטחון שאף אחד לא יעז להתעמת איתה ישירות. עמדה זו התחזקה על ידי הברית שלה עם וושינגטון, עליונותה הצבאית האזורית והרתעה הגרעינית הלא מוצהרת שלה. אך עמדה זו גם טיפחה **יהירות** – אמונה שאף מעשה, לא משנה עד כמה הוא פזיז או בלתי חוקי, לא יגרור תגובה בינלאומית מידתית.

ההחלטה של ישראל **לתקוף את האינטרסים הדיפלומטיים של קטאר** בתחילת השנה נחשבה בעיני רבים לאחת הפרובוקציות הכי טיפשיות שלה עד כה. אך מה שמסתמן כעת עשוי לעלות אפילו על כך: **מתקפה אפשרית של ישראל על משט הסומוד** – שיירה רב-לאומית של ספינות המנסות לספק סיוע הומניטרי לעזה. בין כלי השיט המשתתפים נמצאות ספינות המפליגות תחת **דגל ספרד**, הנושאות **אזרחים ספרדים** – כולל נבכרי ציבור, עובדי סיוע ועיתונאים.

אם ישראל תתקוף את הספינות הללו בכוח קטלני, היא עלולה לעורר שרשרת אירועים שתשנה באופן דרמטי את הנוף הגיאופוליטי והמשפטי – ואולי תאלץ את ישראל, לראשונה בהיסטוריה שלה, **לנטוש לא רק את המצור על עזה אלא גם את הכיבוש של הגדה המערבית**.

אבני הדומינו המשפטיות מתחילות ליפול
שלב 1: מתקפה על כלי שיט אזרחי – סעיף 51 באמנת האו"ם

אם כוחות ישראל יתקפו **כלי שיט אזרחיים תחת דגל זר** בלב ים – במיוחד במים בינלאומיים – הדבר יהווה הפרה חמורה של המשפט הבינלאומי, כולל:

- **אמנת האו"ם על דיני הים (UNCLOS)**
- **המשפט הימי הבינלאומי המקובל**
- **המדריך של סן רמו** על המשפט הבינלאומי החל על קונפליקטים מזוינים בים.

חשוב מכך, **סעיף 51 באמנת האו"ם** קובע:

"שום דבר באמנה זו לא יפגע בזכות הטבועה להגנה עצמית, אישית או קולקטיבית, אם מתרחשת מתקפה מזוינת נגד חבר באומות המאוחדות..."

אם ספרד תקבע כי המתקפה של ישראל על ספינותיה מהווה מתקפה מזוינת כזו – במיוחד אם אזרחים נהרגים – היא עשויה להפעיל את **הזכות להגנה עצמית אישית** תחת סעיף 51. יתרה מכך, הפעלה זו עשויה להזמין **הגנה עצמית קולקטיבית**, שבה **מדינות אחרות תומכות מרצון בזכותה של ספרד להגיב**.

מדינות כמו:

- **טורקיה** (חברה בנאט"ו עם תלונות היסטוריות ויריבות אסטרטגית אזורית עם ישראל),
- **אינדונזיה** (שלאחרונה הביעה רצון פוליטי להצטרף לכוח שמירת שלום בעזה תחת מנדט של האו"ם),
- **תימן** (כבר מעורבת בלחץ ימי אסימטרי על הספנות הישראלית בים האדום),

...עשויות להכריז על תמיכתן בטענת ספרד להגנה עצמית. זה יוצר **מסגרת קואליציה משפטית** לפעולות ימיות, אוויריות והומניטריות מוגבלות תחת עקרון **ההגנה העצמית הקולקטיבית** – גם בהיעדר החלטה של מועצת הביטחון של האו"ם.

שלב 2: מתקפה על כלי שיט צבאי – סעיף 5 של נאט"ו

אם המצב יסלים עוד יותר – למשל, אם כוחות ישראל **יתקפו ספינת מלחמה ספרדית או טורקית** – החישוב המשפטי והפוליטי משתנה באופן מכריע.

תחת **סעיף 5 של אמנת נאט"ו**, מתקפה על **כוחות, כלי שיט או מטוסים** של מדינה חברה באזור הפעילות המוגדר ב**סעיף 6** (כולל הים התיכון) נחשבת כמתקפה על כולם. ספרד וטורקיה יוכלו אז **להפעיל רשמית את סעיף 5**, מה שיגרום למנגנון תגובה קולקטיבית.

בעוד שנאט"ו פועלת על בסיס קונצנזוס וכל מדינה חברה שומרת על גמישות במה שהיא תורמת, הפעלת סעיף 5 **מחייבת התייעצות וסולידריות**. גם אם **ארצות הברית וגרמניה** – שתיהן קשורות עמוקות לישראל – יבחרו להימנע מלחימה, סביר להניח שהן לא **יחסמו** חברות נאט"ו אחרות מלפעול, במיוחד לאור הצורך המתמשך **לשמר את אחדות הברית בנוגע לאוקראינה**.

ממשרות ימיים לנסיגה אסטרטגית

בתגובה, קואליציה רב-לאומית בהובלת נאט"ו – שסביר להניח שתתמקד ב**ספרד, צרפת, טורקיה ואיטליה**, ותצורף אליה מדינות סימפטיות אחרות – תוכל להקים במהירות:

- **מסדרון ימי הומניטרי לעזה**
- **סיוור להגנה אווירית וימית מעל המים המזרחיים של הים התיכון**

• מנגנוני פיקוד משותפים לחיפוש והצלה והגנה על שיירות

הצי והחיל האווירי של ישראל, למרות שהם מתוחכמים ודומיננטיים מבחינה אזורית, לא יוכלו להתמודד באופן ריאליסטי עם **כוח נאט"ו מתואם** – במיוחד לא כזה שפועל תחת סעיף 5 ומגובה בלגיטימציה הפוליטית של **הגנה עצמית קולקטיבית**.

תחת לחץ כזה, **ישראל תיאלץ לסגת** – לא רק לבטל את המצור על עזה אלא גם **לסגת מחלקים או מכל הגדה המערבית**, בהתאם לחוות הדעת המייעצת של ה-ICJ משנת 2024, שהכריזה במפורש כי הכיבוש הישראלי אינו חוקי והורתה למדינות החברות **להפסיק לתמוך בו**.

לאחר מכן: לגליזציה של התוצאה באמצעות "התאחדות למען שלום"

לאחר שהאבק ישקע, אותה קואליציה של מדינות שפעלה בהגנה עצמית קולקטיבית תוכל להביא **החלטת "התאחדות למען שלום"** לעצרת הכללית – בדיעבד:

- מאשרת את המבצע הרב-לאומי, ו
- מאשרת משימה רשמית לשמירת שלום של האו"ם בפלסטין, כולל עזה והגדה המערבית.

זה יציע מסגרת משפטית בינלאומית – גם אם שברירית – עבור:

- סיום המצור,
- הגנה על אזרחים פלסטינים,
- פירוק התנחלויות בלתי חוקיות,
- ושיקום המוסדות ההרוסים של החברה האזרחית הפלסטינית.

נקודת מפנה במזרח התיכון – ובמשפט הבינלאומי

אל תטעו: שום דבר מזה אינו מובטח. הסיכונים להסלמה, לחישובים שגויים ולתגובות נגד הם ממשיים. אך **משבר משט הסומוד**, אם יטופל בצורה לא נכונה על ידי ישראל, עשוי לסמן את תחילתה של **תפנית היסטורית** – לא רק באיזון הכוחות באזור, אלא ביישום **המשפט הבינלאומי** עצמו.

לראשונה זה עשורים, **מדינה כמו ספרד** – מגובה על ידי בעלות ברית אירופיות, שותפות בעלות רוב מוסלמי ומסה קריטית של תמיכה ציבורית – עשויה למשוך את הקו האדום שחסר למשפט הבינלאומי בסכסוך הישראלי-פלסטיני.

זו לא תהיה השמדת ישראל. אך זו עשויה להיות **סופה של יכולתה של ישראל להשמיד את עזה ללא השלכות**.

ואולי, מתוך האפר של עזה, העולם יוכל סוף סוף לבנות מסגרת שתהפוך רצח עם עתידי לא רק לבלתי חוקי – אלא לבלתי אפשרי.